

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Plzeň 2016

Karolína Šrajbrová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**J. W. Goethe a jeho působení v západních
Čechách**

Karolína Šrajbrová

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

**J. W. Goethe a jeho působení v západních
Čechách**

Karolína Šrajbrová

Vedoucí práce:

Mgr. Eduard NEUPAUER, Ph.D.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2016

.....

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Johan Wolfgang von Goethe.....	3
3. Působení v západních Čechách.....	7
3.1 Karlovy Vary v letech 1785-1795	7
3.2 Karlovy vary a okolí v letech 1806-1808	9
3.3 Karlovy Vary a Teplice v letech 1810-1813.....	13
3.4 Karlovy Vary a okolí v letech 1818-1819.....	17
3.5 Mariánské Lázně, Karlovy Vary, Cheb a okolí v letech 1820-1823.....	19
4. Přínos pro západní Čechy.....	24
4.1 Literární díla a západní Čechy	24
4.2 Přírodovědecké bádání v západních Čechách	26
4.3 Kresby ze západních Čech	28
5. Závěr.....	31
6. Seznam použité literatury.....	33
7. Resumé.....	35
8. Přílohy.....	36

1. Úvod

Předložená bakalářská práce s názvem „J. W. Goethe a jeho působení v západních Čechách“ zejména zachycuje významnou část života Johana Wolfganga von Goetha, kterou tento po všech stranách nadaný umělec, spisovatel, badatel a přírodovědec strávil na území Čech. Dále se tato práce zčásti věnuje samotnému velikánovi a také jeho přínosům pro západní Čechy. Goethe se v českých lázních léčil se svými zdravotními potížemi, které ho doprovázely po celý život. Nicméně tento věhlasný autor se zde pouze neléčil, nýbrž bádál, psal a kreslil. Krásná česká příroda umělci přinesla nespočet podnětů k bádání. Horké prameny, které vyvěrají z hornin. Nejasný přírodní útvar ležící na Chebsku nazvaný Komorní hůrka a také nespočet zajímavých a unikátních minerálů, které v oblasti našel on, nebo jeho kolegové, to vše se stalo podnětem k jeho velice přínosnému bádání. Téměř ze všech svých výprav po okolí české krajiny, které Goethe podnikal při každé příležitosti, si odnesl minerál, či horninu. Tyto exponáty nadále podrobně zkoumal a popřípadě z nich skládal sbírky a tvořil soupisy, které pro Čechy do dnes nesou nemalý přínos.

Kvalifikační práce byla zhotovena pomocí analýzy dostupné literatury k tomuto tématu. Cílem této práce bylo zmapovat a přiblížit umělcovo působení na území západních Čech a také charakterizovat jeho přínosy pro danou oblast. Druhá kapitola předložené práce se týká samotného Goetha. Jde o zachycení důležitých událostí a podstatných přátelství, které v životě umělce sehrály významnou roli. Goethe za svůj dlouhý život prožil mnoho, ať už jde o politické převrasy v té době nebo jeho osobní manýry. A také toho hodně stvořil. Za jeho nejznámější dílo, které stvořil na sklonku svého života, lze považovat dvoudílnou tragédii *Faust*. Třetí kapitola této práce se věnuje podrobnému zmapování umělcových pobytů na území Čech. Mezi léty 1785 a 1823 Goethe Čechy navštívil celkem sedmnáctkrát a to nejen ze zdravotních důvodů. Jeho poutě do Čech pro umělce znamenaly i jisté čerpání nové psychické energie a inspirace pro svou literární tvorbu. Umělec trpěl dobovými nemocemi, které mu vážně znepríjemňovaly život. Lázeňský trojúhelník poskytl Goethovi podněty pro nová a nová bádání v oblastech přírodovědy. Byl vášnivým mineralogem, geologem, ba i botanikem. Co se týče literární činnosti, nespočtu svých

básnických děl dal vzniknout právě na území Čech. Do jeho děl se promítají zážitky spojené s čarokrásnou přírodou a zkušenosti s tamními hosty lázní. Také zde dal vzniknout dílům z oblasti prózy. Čechy se pro Goetha staly zdrojem fyzické a psychické síly, které si byl vědom. Čtvrtá kapitola se věnuje přínosům umělcova bádání na území Čech. Goethovo neoblomné probádávání Komorní hůrky, tehdy ještě kopce nejasného původu, vedlo po jeho smrti k objasnění tohoto tajemství. Z výprav, které podnikal do okolí lázeňského trojúhelníku spolu s kolegy z oboru, si vždy badatel odnesl nesčetné exempláře hornin a minerálů. Tyto exponáty následně podrobně zkoumal, poté vytvářel sbírky a soupisy hornin a minerálů západních Čech. Kromě přírodovědeckého bádání měl Goethe pro Čechy také přínos literární a umělecký. Nejen krajina, ale i tamní společnost lázní umělce velice učarovala. Důkazem toho jsou zkušenosti a dojmy z těchto míst, které Goethe promítl ve svých literárních dílech. Z lázeňských návštěv také vznikl nespočet kreseb a skic tamních měst a krajin. Goethe se snažil zachytit své dojmy nejen pomocí pera, ale také pomocí těchto krásných kreseb. Umělec byl tak známý, že dodnes na jeho památku v Čechách existuje nespočet soch a pomníků umístěných tam, kde působil. Toto je jen zlomek toho, co Goethe pro Čechy znamenal a co znamenaly Čechy pro Goetha.

Jelikož byl Goethe tak významným spisovatelem, badatelem a myslitelem, existuje velké množství literatury na toto téma. Především díky tomu, že tento nadaný umělec toho po sobě tolik zanechal, a také díky tomu, že se stal tématem nesčetného počtu autorů, nebylo obtížné zmapovat umělcovy cesty po Čechách. Hlavním zdrojem informací při této práci se stalo dílo *Goethe v Čechách* od autora Johannese Urzidila a *Karlovarské historické sborníky*. Tyto a další poučné zdroje byly obsáhlé a užitečné při zpracovávání daného tématu.

2. Johan Wolfgang von Goethe

Jednou z nejvýznamnějších a mnohostranně zaměřených osob, která kdy pobývala v Českých zemích, byl Johan Wolfgang von Goethe. Tento po všech směrech nadaný básník, filozof, malíř, ale i přírodovědec se narodil ve Frankfurtu dne 28. srpna roku 1749.¹ Obecně se dá o tomto německém velikánovi říct, že zpracovával vše, co mu přišlo pod ruku. Svým všestranným bádáním a svými různorodými zájmy se Goethe snažil stát mužem univerzalizmu. Jeho světově známá díla, která se dotýkala mnoha různých témat, nám dokazují, že byl opravdu jedním z nejvýznamnějších myslitelů, který kdy žil. Během jeho života se v tehdejší Evropě odehrálo několik klíčových událostí. Největší obměny přinesly například napoleonské války a zánik Svaté říše římské. Západní svět procházel významnými změnami a Goethe se stal jejich součástí.²

Goethův příchod na svět nebyl zrovna ten nejšťastnější, neboť se kvůli nešikovnosti porodní báby narodil mrtvý. Na popud této události Goethův děda zavedl znovu toto učení.³ Rodina, z níž umělec pocházel, byla též mnohostranně vzdělaná. Matka pocházela z rodiny právníků a učenců a jeho otec byl císařský rada a doktor práv s velkým počtem různorodých zálib. Z toho vyplývá, že měl Goethe dobré předpoklady pro to, aby se stal tím, kým byl. Umělec imponoval svým nadáním již od dětství. První básně napsal ve svých osmi letech, ale většinu svých děl z mládí později zničil. Goethe studoval práva v Lipsku a později i ve Štrasburku. Po studiích se stal advokátem u frankfurtského porotního soudu, kde vedl celkem 28 procesů. Roku 1774 umělec vydal jedno ze svých nejznámějších děl *Utrpení mladého Werthera*. Roku 1775 byl Goethe pozván do Výmaru tamním knížetem Carlem Augustem⁴. Již v roce 1782, jako už velice známý autor Goethe zastával mnoho důležitých funkcí ve Výmaru. Byl jmenován výkonným tajným radou,

¹ GOETHE, Johann Wolfgang von. *Z mého života: báseň i pravda*. Vyd. v tomto překladu 1. Překlad Věra Macháčková-Riegerová. Praha: Mladá fronta, 1998. ISBN 80-204-0712-X, s.9.

² DITBERTOVÁ, Eva (ed.). *Johann Wolfgang Goethe a Čechy: Johann Wolfgang Goethe und Böhmen*. 1. vyd. Cheb: Krajské muzeum, 2004. ISBN 80-85018-43-8, s. 14-15.

³ GOETHE, s. 9.

⁴ **Carl August** (1757-1828) byl Výmarský vévoda a od roku 1815 velkovévoda Sasko-Výmarský.

prezidentem knížecí komory, prezidentem válečného kolegia, důlním ředitelem aj. I když byly umělcovy funkce a zájmy všestranné, nebránilo mu to v tom, aby se do všeho pouštěl s vervou a zvědavostí. Goethe jako důlní ředitel obnovil tamní důlní těžbu a začal se věnovat přírodním vědám, které v jeho životě znamenaly hodně. Roku 1784 napsal své větší mineralogické dílo *O žule*, které vzniklo po tom, co měl dohled nad doly v Ilmenau. Roku 1798 byla v Jeně založena mineralogická společnost, která zvýšila Goethův zájem o mineralogii a geologii. Mezi jeho zájmy v oboru přírodovědy patřily i botanika a anatomie. Z oblasti anatomie napsal roku 1784 pojednání, ve kterém dokázal, že člověk a ostatní savci mají společnou mezičelistní kost. Tento objev byl uznán, ale až později roku 1831.⁵

Roku 1786 Goethe doslova prchl z Karlových Varů, kde se léčil se svými zdravotními problémy, do Itálie. V Itálii umělec pobyl celé dva roky. V botanické zahradě v Palermu našel badatel prarostlinu, která se stala dalším Goethovým terčem bádání. Tato prarostlina se stala i záminkou debat mezi Friedrichem Schillerem⁶ a Goethem. Důsledkem toho vzniklo mezi těmito dvěma vědci desetileté přátelství a spolupráce. Avšak Schiller nesdílel Goethovo teorii metamorfózy. Nicméně spolupráce mezi nimi dala vzniknout nové kapitole německé kultury, které se říkalo výmarská klasika. Jejich cílem bylo vytvořit díla, která se stanou klasickou formou, kterou by ostatní následovali. Šlo jim především o „estetickou výchovu“ autorů a čtenářů. Díky Schillerovo povzbuzování byl v této době Goethe velice činný a dokončil hned několik významných děl z prózy. Díky svým botanickým studiím také rozvinul nauku o morfologii. Přišel s názorem, že vývoj každého druhu je dán společným „typem“, v botanice mluví o „prarostlině“ a v oblasti zoologie o „prazvířeti“.⁷

Po smrti dlouholetého přítele Friedricha Schillera, který zemřel roku 1806, skončila i jejich společná doba „estetické výchovy lidstva“. Tento rok byl plný změn. Rozpadla se Svatá říše římská a napoleonská vojska obsadila Výmar. Roku 1806 se Goethe oženil se svou přítelkyní Christianou. Při této

⁵ DITTERTOVÁ, s. 15-17.

⁶ **Johann Christoph Friedrich von Schiller** (1759-1805) byl básník, dramatik, estetik a pedagog. Na deset let se stal Goethovým důvěrným přítelem.

⁷ DITTERTOVÁ, s. 18-19.

pozdní životní etapě se Goethe začal věnovat autobiografickým spisům. Roku 1808 vytvářel veledílo *Spříznění volbou* a mezi léty 1807 až 1823 pracoval na známém románu *Viléma Meistra léta tovaryšská*. Důležité je však podotknout, že se umělec zabýval naukou o barvách. Teorie barev ho zajímala déle než čtyřicet let a tou dobou byl jediný, kdo do těchto studií pronikl.⁸ Podle rozhovorů, které Goethe vedl s Eckermannem⁹, se umělec snažil nastínit svou představu o teorii barev tak, že světlo není složeninou různých barev, a že samo světlo vytvářet barvy nemůže. Nýbrž barvy vytváří určitá modifikace a míšení světla a stínu.¹⁰

V posledních letech svého života dokončil Goethe jedno ze svých největších a nejznámějších děl *Fausta*.¹¹ Dne 22. března roku 1832 tento věhlasný a světově známý básník, myslitel a badatel zesnul.¹² Za svůj dlouhý život toho Goethe hodně probádal a napsal. Též se činil ve výtvarném umění. Tento všestranně nadaný umělec za sebou zanechal velké množství děl různých oborů, neboť se takříkajíc zajímal úplně o vše. Jeho mysl se neuspokojila jen s jednou zálibou. Ke svému životu potřeboval různorodé podněty ze společenských vztahů, z oblastí geologie, mineralogie, botaniky a přírody samotné. Nejen jeho literární díla si ve světě získala velký ohlas, ale také jeho přírodovědecké bádání.

V Čechách byl velice uznávaný za své soupisy ohledně Komorní hůrky a horkých pramenů, vyvěrajících v lázeňských oblastí. Také se zde zajímal o nerosty nacházející se v okolí jeho působení. Z jeho mineralogického zájmu vzniklo několik soupisů podrobně se zabývajících tamními horninami a minerály. V oblastech geologie se v Čechách stala hlavním cílem jeho poutí Komorní hůrka, která skrývala tajemství svého původu. Co se týče botaniky, Goethovi se díky jeho vědeckým stykům dostaly do ruky fosílie prastarého pralesa, nalezené v dolech poblíž Plzně. České země na Goetha zapůsobily

⁸ DITTERTOVÁ, s. 19-20.

⁹ **Johann Peter Eckermann** (1792-1854) byl německý básník. Proslavil se vydáním díla *Rozhovory s Goethem*. Byl Goethovým blízkým přítelem a důvěrníkem.

¹⁰ ECKERMANN, Johann Peter. *Rozhovory s Goethem*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1955. Paměti, korespondence, dokumenty (SNKLHU), s. 439.

¹¹ FRIEDENTHAL, Richard. *Goethe: jeho život a jeho doba*. 1. vyd. Překlad Rudolf Toman. Praha: Odeon, 1973. Život a umění, s. 689.

¹² FRIEDENTHAL, s. 713.

více než blahodárně. Našel zde čarokrásnou přírodu a nesčetné množství podnětů ke svému vědeckému bádání. Čechy byly pro Goetha místem, kde se rád zdržoval a pracoval na svých veledílech. Tento umělec zanechal v Českých zemích nespočet odkazů na svou všestrannou, nejen uměleckou tvorbu. Téměř všude, kde působil, se dají najít různé odkazy na samotného mistra. Tento velikán zanechal ve světě velký otisk své stopy a vzpomínku. Dodnes je Goethe tématem mnoha nových a nových publikací, které se snaží vystihnout jeho velikášství.

3. Působení v západních Čechách

3.1 Karlovy Vary v letech 1785-1795

Poprvé tento všestranně nadaný umělec zavítal do Karlových Varů, a tedy i poprvé do Českých Zemí, dne 5. července roku 1785. Karlovarské lázně byly světoznámé svými léčivými prameny po celé Evropě. Město se stalo strategickým bodem tehdejšího světa, do kterého zavítaly známé osobnosti například z Rakouska, Ruska a německých států.¹³ Goethova první cesta do Čech byla spíše poznávacím pobytem místní kultury, společnosti a přírody. Lázeňské metody se osvědčily a ulevily tomuto velikánovi od zdravotních potíží, jimiž trpěl. Téměř každý jeho pobyt byl vyplněn výtečnou společností. Pohyboval se hlavně ve společnosti lázeňských dam, které umělci zpříjemňovaly pobyt.¹⁴

Svou první cestu do českých lázní plánoval umělec se svou důvěrnou přítelkyní Charlotte Von Stein¹⁵ pocházející též z Výmaru. Spolu s nimi měli cestovat Carl von Knebel¹⁶ a Friedrich Dietrich¹⁷. Bohužel Goethovy zdravotní potíže, které se znenadání cestou zhoršily, ho přiměly pozastavit výpravu, a tak se do Karlových Varů dostal o něco později, než jeho společníci.¹⁸ Po příjezdu se umělec ubytoval v domě Bílý zajíc, který se nacházel vedle útočiště paní von Stein. Každodenní popíjení léčivých pramenů, užívání koupelí a pobývání v bohaté společnosti lázeňských hostů přispělo ke zlepšení zdravotního stavu umělce. Bohužel byl Goethe během svého prvního pobytu natolik vytížen společenskými událostmi, že mu nezbyl téměř žádný čas na závažnější bádání.

¹³ URZIDIL, Johannes. Goethe v Čechách. 1. vyd. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2009. ISBN 978-80-87053-37-9, s. 12.

¹⁴ URZIDIL, s. 13

¹⁵ **Charlotte Albertine Ernestine von Stein** (1742-1827) byla manželka výmarského vrchního štolby Gottloba Ernsta Josiáše Friedricha von Stein. Goethe byl do ní mezi léty 1775-1788 zamilován.

¹⁶ **Carl Ludwig von Knebel** (1744-1834) byl německý právník a důstojník.

¹⁷ **Friedrich Gottlieb Dietrich** (1765-1859) Zakladatel vévodské botanické zahrady ve Wilhelmsthalu u Eisenachu, od roku 1823 profesor botaniky. Společného pobytu v Karlových Varech využil k botanickému zkoumání tamního okolí.

¹⁸ SCHOPF-BEIGE, Monika, *Goethe in Böhmen*, Ludwigsburg: Goethe-Gesellschaft Ludwigsburg e. V., 2005, s. 4-5.

Jediné, čemu se ten rok věnoval, byla geologická a botanická studia.¹⁹ Při tomto pobytu zde strávil velikán celkem 45 dní. Tento měsíc a půl lázeňské péče mu velice prospěl jak po fyzické, tak po psychické stránce. Dne 17. srpna roku 1785 opustil umělec Čechy.²⁰

Druhá Goethova návštěva Karlových Varů trvala celkem 39 dní a začala 27. červencem roku 1786. Tento lázeňský pobyt se opět nesl ve víru společenského života lázní. Goethe vyhledával společnost velmi rád. Nicméně i přesto se Goethe dokázal soustředit na studium antických děl. Pilně se věnoval i svému zájmu o geologii. Kromě toho začal pracovat na svém díle *Ifigenie* a chtěl předělat své známé již vyšlé dílo *Utrpení mladého Wethera*. Při geologickém bádání byli Goethovi nápomocni Josef Müller²¹ a Friedrich von Racknitz²². Johann Herder²³ byl naopak Goethovým pomocníkem při tvorbě básnické a spisovatelské činnosti. Tento muž byl silně proti tomu, aby Goethe marnil svůj talent na studiu minerálů. I přes blahodárné účinky pramenů a přes nátlak zdejší, Goethův pobyt skončil dne 3. září tajným úprkem z Karlových Varů do Itálie, kde umělec následně strávil dva roky svého života.²⁴

Dne 4. července roku 1795 se Goethe opět vrátil po dlouhé odmlce do svých oblíbených karlovarských lázní. Celkem zde strávil 36 dní plné léčebných procedur a společenské zábavy.²⁵ Goetha do lázní tento rok dohnaly ukrutné bolesti spojené s ledvinovými kamínky, které ho sužovaly již delší dobu. Tak se po dlouhých devíti letech rozhodl vyhledat pomoc českých lázní. Během posledních let se toho v Goethově životě hodně událo. Umělec před tímto pobytem dokončil svá další známá díla *Egmont* a *Ifigenii*. Roku 1790 využil válečného tažení do Slezska a podnikl výpravu na nejvyšší horu Čech,

¹⁹ WEIGERT, J. Ludwig, *Goethe a Karlovy Vary (I) 1758-1808, Historický sborník Karlovarska VII. Karlovy Vary: Státní okresní archiv Karlovy Vary, 1999. ISSN 1240 – 9401. s. 36-37.*

²⁰ URZIDIL, s. 10.

²¹ **Josef Müller** (1727-1817) byl karlovarský kamenorytec a obchodník s minerály. Spolu s Goethem skládali mineralogické sbírky.

²² **Joseph Friedrich Racknitz** (1744-1818) byl vrchní dvorní maršálek v Drážďanech a sběratel minerálů.

²³ **Johann Gottfried von Herder** (1744-1803) byl generální superintendent ve Výmaru. Zaměřením byl teolog, filozof a estetik.

²⁴ URZIDIL, s. 16.

²⁵ URZIDIL, s. 21.

Sněžku.²⁶ Po návratu z Itálie, kam se Goethe vydal z Karlových Varů roku 1786, ho zbavil vévoda Karel August veškerých státních úřadů, které zastával ve Výmaru. Nicméně vévoda umělci zanechal jeho tituly. Také citový vztah k Charlottě von Stein poněkud ochabl. Nicméně umělec začal žít s Christianou Vulpiovou²⁷. Tato mladá žena se později roku 1806 stala jeho manželkou.²⁸

Po příjezdu do svého oblíbeného města se umělec ubytoval v domě Zelený papoušek, který se nacházel na tehdejší Louce. I Karlovy Vary se za dlouhých devět let poněkud změnily. Došlo k postavení nového divadla roku 1788. U Vřídla byly zřízeny nové lázně a ty poté rozšířeny o další přístavby. U Nového pramene vznikla nová kolonáda, která směřovala k Teplé. Také Okolí města se rozrostlo o několik nových staveb. Společenský život a blahodárnost lázní se ovšem od poslední návštěvy nezměnily. Goethe byl ve společnosti mnoho dam a tak mu nezbývalo příliš mnoho času pro práci. Výletů do okolí také moc nebylo, protože počasí v tomto roce bylo při nejmenším otřesné. Nicméně celý dojem karlovarských lázní nechal na umělci tak příjemné účinky, že po následujících deset let netrpěl žádnými ledvinovými záchvaty.²⁹

Při prvních třech návštěvách Čech měl před bádáním jasně přednost společenský život, který spolu s léčebnými procedurami vyplnil téměř veškerý Goethův volný čas. Tato léta v Karlových Varech opravdu nebyla ve znamení bádání a významného psaní, ale Goetha naše země učarovaly natolik, že se do nich ještě čtrnáctkrát vrátil.

3.2 Karlovy vary a okolí v letech 1806-1808

Po dlouhých deseti letech se Goethe, na popud svých ledvinových problémů, musel opět vrátit do péče českých lázní. Dne 1. července roku 1806

²⁶ NĚMEC, Václav a Zdeněk AGLER. *Goethe a Sokolovsko: příspěvek k literárnímu místopisu sokolovského okresu*. 1. vyd. Sokolov: Okresní lidová knihovna, 1959, s. 30.

²⁷ **Christiane von Goethe** (1765-1816) za svobodna Vulpius. Byla Goethova stálá přítelkyně, kterou si roku 1806 vzal. Celkem spolu měli 5 dětí, z nichž přežil jen jeden syn August (1789-1828).

²⁸ WEIGERT, J. Ludwig, *Goethe a Karlovy Vary (I) 1758-1808, Historický sborník Karlovarská VII*, s. 39.

²⁹ WEIGERT, J. Ludwig, *Goethe a Karlovy Vary (I) 1758-1808, Historický sborník Karlovarská VII*, s. 40-42.

přicestoval v doprovodu svého sekretáře Friedricha Riemera³⁰ z Františkových Lázní do Chebu. Zde se zajímal o chebské historické památky. Mezi navštívenými místy nesměly chybět monumenty jako chebský hrad, Špalíček nebo chebská radnice.³¹ Do Karlových Varů následně dorazil bez zajištěného ubytování, ale jelikož patřil již v té době k velice prestižním hostům lázní, rychle si obstaral útočiště „U tří mouřenínů“, kde následně pobýval při každém svém pobytu ve Varech až do roku 1820.³²

Při této návštěvě se Goethe věnoval hlavně svým koníčkům ve sféře přírodovědeckého bádání. Také se kromě toho věnoval malbám. Spolu s již výše zmíněným brusičem Müllerem Goethe podnikal výlety do okolí, kde probádal zdejší přírodní útvary. Umělec na svých výpravách kreslil krajiny, sbíral nerosty a zkoumal tamní složení půd. Při svých cestách navštívil například Andělskou horu, Dalovice, Nahořany, Březnou a Ostrov nad Ohří.³³

Umělcova láska k mineralogii tak byla znovu vzkříšena a neopustila jej až do jeho smrti. Česká krajina nabízela Goethovi nesmírné možnosti bádání. Díky lázeňskému trojúhelníku měl po ruce nejen nespočet různorodých hornin, ale měl i tu možnost zkoumat slavnou Komorní hůrku. Čechy Goethovi tedy poskytly velké možnosti a on jich využil. Brusič minerálů Müller se stal Goethovým rádcem ohledně hornin na Karlovarsku a také přítelem. Poskytl mu nespočet exponátů a spolu na toulkách po krajině strávili celkem 11 dní. Goethe trávil čas i s jinými geology, se kterými si vyměňoval své poznatky a informace, které zde získal. Po svém odjezdu z Čech Goethe napsal svou první práci o Karlových Varech, kterou pojmenoval *An Freunde der Geognoise*. Jednalo se o podrobný seznam Karlovarských hornin, minerálů a vřídlovců.³⁴

Goethův odjezd dne 6. srpna byl také spojený se zprávou o konci Svaté říše římské. Později téhož roku dne 14. října došlo i k poražení Pruska a jeho

³⁰ **Friedrich Eilhelm Riemer** (1774-1845) byl Goethovým spolupracovníkem ve Výmaru. Byl také Goethovo důvěrníkem a učitelem jeho syna.

³¹ NĚMEC, s. 31.

³² WAJS, Miloslav. *Goethe v západních Čechách: K 160. výročí úmrtí J. W. Goetha (22. 3. 1832)*. Karlovy Vary: Medían, 1993, s. 15.

³³ URZIDIL, s. 32.

³⁴ WEIGERT, J. Ludwig, *Goethe a Karlovy Vary (I) 1758-1808, Historický sborník Karlovarska VII*, s. 44.

spojenců Napoleonem. Následně byla budoucnost Goetha a celého Výmaru ohrožena, neboť došlo k drancování tohoto města. Naštěstí tyto události nijak významně umělce nezasáhly, protože byl jeho dům těchto událostí ušetřen. Téhož měsíce umělec uskutečnil sňatek se svou dlouholetou přítelkyní Christianou.³⁵

Rok 1807 byl první a zdaleka ne poslední, kdy Goethe strávil v Čechách déle než tři dlouhé měsíce. Koncem května tedy dorazil do Karlových Varů a již ten den napsal dopis své manželce Christianě o tom, jak je spokojený a šťastný, že je opět v Českých zemích a ve společnosti místních lázeňských hostů.³⁶ Tento rok umělec spolu s Friedrichem Riemerem podnikl svou úplně první cestu do města Loket. Goethe byl tímto okouzlujícím městem nesmírně unesen. Zhotovil zde několik náčrtů krajiny a města. Po návratu všem svým známým a přátelům vyprávěl o kráse zdejšího prostředí.³⁷

Kromě Lokte Goethe tento rok navštívil i další místa v okolí. Tyto výlety s významnou společností Goethovi přinesly tvůrčí kresby krajin, kaplí a vřidel. Také se letos objevily i nové geologické a mineralogické poznatky. Tento pobyt byl pro umělce velice přínosný, co se literární a přírodovědecké činnosti týče. Zdaleka už se tento pobyt nenesl jen v duchu společenských dýchánek a příležitostného bádání. Výsledkem Goethovo sbírání a zkoumání tamních minerálů a hornin se stala *Sbírka k znalosti pohoří Karlových Varů a okolí, jak ji představil a vysvětlil Goethe*.³⁸

Ve svém volném čase se Goethe horlivě věnoval i četbě. Zajímal se například o dílo *Dafnida a Chloé*, jež se stalo inspirací pro jeho dílo *Pandora*.³⁹ Umělec se také toto léto věnoval svému dalšímu velice známému dílu *Viléma Meistersa léta tovaryšská*. Do tohoto díla a také mnoha dalších, se promítlo Goethovo zaujetí krásnou českou krajinou. Umělec také na základě svých poznatků napsal a vydal krátký článek s názvem *Sammlung zur Kenntnis der*

³⁵ WEIGERT, J. Ludwig, *Goethe a Karlovy Vary (I) 1758-1808, Historický sborník Karlovarska VII*, s. 44.

³⁶ WAJS, s. 15.

³⁷ NĚMEC, s. 34.

³⁸ URZIDIL, s. 40.

³⁹ URZIDIL, s. 41.

Gebirge von und um Karlsbad. Na vydání této práce potřeboval umělec povolení Pražského úřadu, které samozřejmě dostal.⁴⁰

Před koncem pobytu ještě Goetha navštívil jeho syn August. Dne 8. září spolu opustili Čechy.⁴¹ Tento pobyt byl pro Umělce velice přínosný, neboť za těchto 105 dní udělal veliký kus práce. Ze své čínorodé tvorby si z Českých zemí tento rok odvezl různé kresby, geologické poznatky a neopomněl se ani věnovat své literární činnosti.

Šestá návštěva českých lázní začala již v před-lázeňské sezóně dne 14. května roku 1808. To s sebou neslo pro velikána jak klady, tak protiklady. Město nebylo ještě připraveno na příjezd lázeňských hostů. A tak tamní prostředí nepůsobilo zrovna líbezně, ale příchod jara vykouznil krásnou podívanou, která se Goethovi zamlouvala. Celkem v Čechách umělec strávil 122 dní a pobyt ukončil dne 12. září.⁴²

Tento rok se Goethe neléčil jen v Karlových Varech, ale také ve Františkových Lázních, kam se hlavně vydal za rodinou Ziegesarů, ze které pocházela slečna Sylvie von Ziegesar⁴³. Tato mladá žena znamenala pro Goetha velké rozptýlení.⁴⁴ Nicméně i přes to Goethe neotálel se svou prací a byl velice čínorodý. Z několika desítek vydařených výletů do okolních krajin, které to léto podnikl, je nejdůležitější podotknout cesty na kopec nejasného původu, Komorní hůrku. Sesbírané nerosty z tohoto místa podrobně zkoumal.⁴⁵ Na základě studií a poznatků Goethe napsal svůj první článek o Komorní hůrce.⁴⁶ Celkově geologické složení západočeské krajiny pro něj bylo nesmírně

⁴⁰ SCHOPF-BEIGE, s. 12.

⁴¹ URZIDIL, s. 42.

⁴² URZIDIL, s. 43.

⁴³ **Sylvie von Ziegesar** (1785-1855) byla jednou z mladých bystrých žen, které se často objevovaly v životě Goetha.

⁴⁴ WEIGERT, J. Ludwig, *Goethe a Karlovy Vary (I) 1758-1808, Historický sborník Karlovarska VII*, s. 47.

⁴⁵ ŠAMBERGER, Zdeněk, *Goethe v českých lázních, Západočeský historický sborník 3*. Plzeň: Státní oblastní archiv v Plzni, 1997, s. 133.

⁴⁶ WEIGERT, J. Ludwig, *Goethe a Karlovy Vary (I) 1758-1808, Historický sborník Karlovarska VII*, s. 50.

pozoruhodné. Vyhledával a analyzoval všemožné minerály, ze kterých se postupem času staly sbírky.⁴⁷

Goethe se také pilně věnoval i svému uměleckému zaměření. Při svých toulkách po nádherné západočeské krajině nakreslil mnoho obrazů, které vystihly zdejší přírodu i města. Kromě kreslení a přírodovědeckého bádání, též pracoval na svých literárních dílech. Neopomněl se věnovat svému velkolepému dílu *Nauka o barvách*. Goethe se také znovu začal zabývat dramatem *Pandora* a upravoval povídku o *Pomatené poutnici*. Toto léto dal vzniknout mnoha básním, které byly často směřovány k již výše zmíněné slečně Sylvii. Nejdůležitější Goethova práce, kterou se toho roku zabýval, byla koncepce *Spřízněných volbou*.⁴⁸

3.3 Karlovy Vary a Teplice v letech 1810-1813

Z politických důvodů byl Goethe nucen zrušit svůj nastávající pobyt v Českých lázních roku 1809. Do Čech se znovu dostal až následujícího května 1810.⁴⁹ Tohoto pobytu se nemohl dočkat. Jeho zdravotní stav se za poslední dva roky velice zhoršil. Následkem toho byl nucen omezit své oblíbené výlety a procházky po okolí v prvních týdnech pobytu. Tento rok měl tu čest se seznámit s rakouskou císařovnou Marií Ludovikou⁵⁰, které na přivítanou složil báseň.⁵¹

Roku 1809 přišel Goethe nejen o léčebný pobyt, ale i o jednu velice významnou událost pro badatele, jako byl on. Dne 2. září ve Varech explodovalo Vřídlo. Tato exploze byla jednou z největších, která Karlovy Vary kdy postihla. Okolí Vřídla bylo silně poničeno výbuchem. Vlivem exploze byl narušen i obecní lázeňský dům. Následkem toho bylo nutno tento dům zbourat. I okolní prameny nesly následky výbuchu. Zámecký pramen a i některé další přestaly vyvěrat. Na druhou stranu toho vznikl nový pramen, nazvaný Hygiea.

⁴⁷ ŠAMBERGER, s. 133.

⁴⁸ URZIDIL, s. 52.

⁴⁹ WAJS, s. 16.

⁵⁰ **Marie Ludovike Beatrix z Modeny** (1787-1816) byla třetí manželkou rakouského císaře Františka II.

⁵¹ NĚMEC, s. 38.

Příčinou tohoto výbuchu bylo postupné zanášení výtokových otvorů vřídlovcem. Na toto zanášení bylo již v minulosti bezvýsledně upozorňováno.⁵²

Jelikož byl Goethe vášnivým geologem, následky tohoto výbuchu u něj vzbudily nesmírný zájem. Ze zápisků jeho deníku se dozvídáme, že již následující den po příjezdu se vydal ke všem pramenům.⁵³ Celou nastalou situaci Vřídla a okolí si Goethe pečlivě zakreslil všemi možnými způsoby.⁵⁴ Následně napsal dopis svému příteli vévodovi Karlu Augustovi o nastalé situaci. Popsal v něm příčiny výbuchu a následné řešení problému danými úřady. Tato řešení shledal jako více než nedostačující. Kvůli velkému nedostatku financí a jejich špatného rozdělení, vypadalo okolí exploze stále silně poničeně. I užívání pramenů bylo pro hosty celkem náročné.⁵⁵

Tento pobyt roku 1810 začal dnem 18. května a skončil až 16. září. Umělec v Čechách strávil celkem 122 dní. Léčil se v Karlových Varech i v Teplických lázních.⁵⁶ Goethův zdravotní stav se v Karlových Varech bohužel příliš nelepšil. Stále ho sužovaly zdravotní problémy, nejspíše spojené s mnoha vlivy. Návštěva císařovny byla pro Goetha jak fyzicky, tak psychicky náročná. Ani léčba zatím neprokazovala jisté slibné účinky.⁵⁷ Počasí bylo chladné a proměnlivé. Téměř nemožné k podnikání výletů do okolí.⁵⁸ Nepříznivé meteorologické podmínky a špatné zdraví však nezabránilo umělci tvořit a dále pokračoval ve své literární sféře. Pracoval na dokončení návrhu své autobiografie. Za tohoto pobytu umělec dokončil takzvané *Karlovarské schéma*.⁵⁹

⁵² WEIGERT, J. Ludwig, *Goethe a Karlovy Vary (II) 1809-1832, Historický sborník Karlovarska X*. Karlovy Vary: Státní okresní archiv Karlovy Vary, 2004. ISSN 1210 – 9401, s. 115.

⁵³ WEIGERT, J. Ludwig, *Goethe a Karlovy Vary (II) 1809-1832, Historický sborník Karlovarska X*, s. 115.

⁵⁴ URZIDIL, s. 59.

⁵⁵ WEIGERT, J. Ludwig, *Goethe a Karlovy Vary (II) 1809-1832, Historický sborník Karlovarska X*, s. 116.

⁵⁶ URZIDIL, s. 57.

⁵⁷ WEIGERT, J. Ludwig, *Goethe a Karlovy Vary (II) 1809-1832, Historický sborník Karlovarska X*, s. 116.

⁵⁸ URZIDIL, s. 62.

⁵⁹ WEIGERT, J. Ludwig, *Goethe a Karlovy Vary (II) 1809-1832, Historický sborník Karlovarska X*, s. 117.

Na rady svých přátel Goethe přerušil svůj pobyt v Karlových Varech. Odcestoval místo toho na léčení do Teplic. Teplice byly stejně jako Karlovy Vary známé svými lázněmi. Dne 4. srpna tedy Goethe opustil Karlovy Vary a vydal se na cestu. Jeho zastávkou při přemístění se stal Krásný Dvůr. Majitelem tohoto místa byl v té době hrabě Johann Rudolf Černín z Chudenic. Tohoto významného šlechtice Goethe poznal v Karlových Varech o několik týdnů dříve. K tamnímu dvoru patřil jeden z nejkrásnějších parků na světě. Goetha tento park velmi zaujal a podrobně se o něj zajímal. Dále v okolí zkoumal i působivou krajinu. Z podniknutých výletů do okolí si badatel donesl několik zajímavých minerálů.⁶⁰

Co se týče společenského života, byly Teplice velice živé a za Karlovými Vary tolik nezaostávaly. Goethe se pohyboval ve společnosti významných lidí. Jeho zdravotní stav se díky tamní terapii náhle zlepšil. Následkem toho mohl podnikat různé výlety po okolí Teplic. Z těchto výletů vzniklo dvacet dva krajinných kreseb. Kromě toho se spíše než literatuře věnoval přírodovědecké činnosti a teorii barev.⁶¹

Další Lázeňský pobyt roku 1811 započal 14. květnem a skončil 30. červnem. Pro Goetha tato výprava nezačala zrovna nejlépe. Kvůli špatným cestám, o jejichž stavu se Goethe velmi často zmiňoval ve svých dopisech známým a v deníku, se jeho vozu zlomila osa. Následkem toho byl Goethe nucen, z důvodu nutných oprav vozu, strávit dva dny ve Františkových Lázních. Tento čas ovšem pilně využil ke svému bádání. Znovu navštívil již dříve zmíněnou Komorní hůrku. Opět zde podrobně zkoumal složení půdy. A během pár těchto večerů Goethe také literárně pracoval, a to na autobiografii *Báseň i Pravda*.⁶²

Po příjezdu do Karlových Varů se Goethe jen zřídka věnoval své práci. Tento pobyt byl zcela odlišný od všech předešlých. Strávil v Čechách pouhých 48 dní. Většinu z nich dělala umělci společnost jeho manželka Christiane, která za ním přijela též na léčení. Spolu s dalšími hosty Karlovarských lázní podnikal

⁶⁰ URZIDIL, s. 63.

⁶¹ URZIDIL, s. 69.

⁶² URZIDIL, s. 70.

různé výlety po okolí. Nádherné počasí jim přálo. Navštívili například znovu město Loket, Svatošské skály nebo Andělskou horu.⁶³ Tento pobyt v Karlových Varech i přes příznivé účinky teplických lázní umělce spíše zasmušil. Nenesl se již v pracovním duchu, jako ty předešlé. Goethe tenkrát ztratil zájem o mineralogickou činnost v přírodě i o zachycování její krásy. I na opravy Vřídla, které ho dříve tak zajímaly, se díval lhostejně a bez zájmu.⁶⁴

Následující rok se Goethe vydal do Čech již koncem dubna. Opět ho doprovázela jeho manželka Christiana. Střídavě se léčil v Karlových Varech a Teplicích. V Teplicích se konečně osobně seznámil s uznávaným a světově proslulým hudebním skladatelem Ludwigem van Beethovenem.⁶⁵ U Goetha se tento rok znovu objevil zájem o geologii, kterou loňský rok tak zanedbával. Usilovně také pracoval na své autobiografii. Karlovy Vary očekávaly příjezd císařského páru. Císař František I. a jeho manželka Marie Ludovika měli i přes nebezpečí hrozící války dorazit do Českých zemí. Goethe byl požádán krajským hejtmanem o složení básní pro tuto nevídanou návštěvu. Umělec ji velice rychle je dokončil. Goethe později díla spolu s básní napsanou roku 1810 na počest příjezdu samotné císařovny Marii Ludvice vydal pod názvem *Ve jménu karlovarského měšťanstva*.⁶⁶

V polovině července Goethe zanechal svou ženu v Karlových Varech a sám odjel na léčení do Teplic. V této době došlo k osobnímu setkání s Beethovenem, na které se oba už delší dobu těšili, ale zároveň setkání, kterého se i oba obávali. Beethoven a Goethe si neporozuměli, a tak tohoto slibného a nadmíru očekávaného setkání žádné důvěrné přátelství nevzniklo. Co se týče léčení v Teplicích, lázně přenesly umělce zpět k tvoření. Teplice vrátily Goethovi sílu, a tak byl schopen podnikat delší výlety. Také se v obou

⁶³ WEIGERT, J. Ludwig, *Goethe a Karlovy Vary (II) 1809-1832, Historický sborník Karlovarská X*, s. 120-121.

⁶⁴ URZIDIL, s. 73.

⁶⁵ NĚMEC, s. 41-42.

⁶⁶ WEIGERT, J. Ludwig, *Goethe a Karlovy Vary (II) 1809-1832, Historický sborník Karlovarská X*, s. 122.

městech činil v malování a psaní. Tento rok napsal báseň *Velká je Diana efezská*. Pobyt skončil dne 13. září.⁶⁷

Následující pobyt roku 1813 začal Goethe 26. dubna, kdy dorazil do Teplic. Tam se tento rok léčil. Probíhající války přinesly do lázní uprchlíky a raněné. I přesto se umělec léčil ze svých zdravotních problémů a ve svém volném čase cestoval po okolí. Teplický kraj prozkoumával důkladněji, než tomu bylo dříve. Navštívil Ústí, kde si oblíbil kopii Docího Madony od Ismaela Mengese. Podíval se do prastaré Bíliny ležící na úpatí Bořeně u říčky Bíliny. Také zavítal do klášterních měst Oseku a Bohosudova a do dalších míst. Hlavní zkušenosti a myšlenky z těchto poutí umělec zapsal do dvou statí *Z Teplic a Výlet do Cínovce a Altenbergu*. Tyto spisy jsou spíše přírodovědeckého rázu.⁶⁸ Co se týče literárních prací, Goethe v Teplicích pracoval na své autobiografii a zhotovil několik krátkých děl. Dne 10. srpna ukončil svůj pobyt a odjel z Teplic domů.⁶⁹

3.4 Karlovy Vary a okolí v letech 1818-1819

Dlouhých pět let trvalo umělci, než se vrátil zpět do Čech. Konečně dne 26. července roku 1818 Goethe zavítal zpět do Karlových Varů, ale na pouhých 52 dní. Jeho zdravotní stav se za dlouhou dobu mimo české lázně velice zhoršil. Také roku 1816 Goethova manželka Christiana zesnula.⁷⁰ Po příjezdu do Varů se Goethe vydal k pozůstalosti svého dlouholetého přítele Josefa Müllera, se kterým umělec při svých pobytech podnikl mnoho výletů a sezení ohledně mineralogie. Goethovi byly svěřeny veškeré horniny, které Müller za svůj celý život nasbíral. Z těchto exemplářů vytvořil *Müllerovu sbírku kamenů*. Tato sbírka čítala stovku kusů minerálů.⁷¹

Léčba měla tento rok nad Goethova očekávání velmi blahodárné účinky. Jeho zdravotní stav se zlepšil a umožnil mu téměř každý den podnikat výlety do okolí. Také se mohl naplno účastnit různých společenských dýchánek. Goethův

⁶⁷ URZIDIL, s. 79-84.

⁶⁸ URZIDIL, s. 86-87.

⁶⁹ URZIDIL, s. 92.

⁷⁰ NĚMEC, s. 42.

⁷¹ WEIGERT, J. Ludwig, *Goethe a Karlovy Vary (II) 1809-1832, Historický sborník Karlovarska X*, s. 126-127.

zájem o geologii neustal. Výlety, které uskutečnil, směřovaly do nově zbudované porcelánky Haidegerů, která se nacházela v Lokti. Dále do Horního Slavkova, kde si prohlédl sbírku minerálů tamního důlního mistra. Zlepšený zdravotní stav Goethovi přilepšil, ale v důsledku množství podniknutých výletů a večerů strávených ve společnosti, si nenašel moc času na literární záležitosti. Sám svému Synovi Augustovi v dopise přiznal, že si všechny papíry, které do Karlových Varů přivezl, odveze zase zpět do Výmaru. Nicméně i přesto nechal vzniknout řadě veselých příležitostných básní a věnování. Také napsal báseň *An Hafis*. Dne 13. září ráno umělec opustil Karlovy Vary a vydal se zpět do Výmaru.⁷²

Další Goethův pobyt začal až 27. srpna roku 1819 a trval ještě kratší dobu, než ten předešlý. V Čechách se umělec zdržel pouze 32 dní. Umělec se do Karlových Varů netěšil. Své sedmdesáté narozeniny strávil na cestě z Aše, kde předešlý den přenocoval, do Karlových Varů. Na dodatečnou oslavu umělcových narozenin, kterou uspořádali jeho karlovarští přátelé, se nedostavil. Těm, kteří Goetha zastihli v místě jeho pobytu, daroval na oplátku báseň *S díky za oslavu 28. srpna*.⁷³ Tento pobyt byl velice zvláštní a dal by se charakterizovat tak, že se Goethe stranil od vší společnosti. Což pro Goetha jak ho známe, nebylo obvyklé. Udržoval kontakt jen s malým počtem známých z lázní. Nechodil ani pít přímo k pramenům, ale léčivou vodu si vychutnával doma. Tato Goethovi nepodobající se vyhýbavost společnosti byla nejspíše spjatá s právě probíhající konferencí ministrů ohledně jednání s Pruskem, které se chtěl vyhnout.⁷⁴

Většinu svého volného času roku 1819 trávil Goethe sám v přírodě. Tento rok ho společnost přírody zajisté lákala více, než společnost lidí. Podnikl několik výletů za účelem nalezení nových vzorků minerálů. Jeho cesty po okolí se vždy týkaly prozkoumání různých hornin, skal a kamenolomů. Navštívil například znovu Loket, Ostrov, Andělskou horu a Doubí. Kromě toho se Goethe

⁷² WEIGERT, J. Ludwig, *Goethe a Karlovy Vary (II) 1809-1832, Historický sborník Karlovarska X*, s. 127.

⁷³ URZIDIL, s. 101.

⁷⁴ WEIGERT, J. Ludwig, *Goethe a Karlovy Vary (II) 1809-1832, Historický sborník Karlovarska X*, s. 128.

již dlouhodobě zajímal i o počasí, jehož studium zachytil v *Meteorologických poznámkách*.⁷⁵ Karlovy Vary pak Goethe opustil dne 26. září.⁷⁶

3.5 Mariánské Lázně, Karlovy Vary, Cheb a okolí v letech 1820-1823

V této podkapitole bych chtěla shrnout poslední čtyři cesty, které Goethe do Čech podnikl. Při úplně posledních třech pobytech byl Goethe nesmírně ovlivněn citovým vzplanutím k Ulrice von Levetzow⁷⁷. Roku 1820 Goethe započal svůj pobyt již 26. dubna v Chebu. Strávil zde několik dní. Umělec se v Chebu při kontrole cestovních pasů seznámil s magistrálním radou Josephem Sebastianem Grünerem⁷⁸. Tento muž se též jako Goethe zajímal o mineralogii a geologii. Goethe si s Grünerem následně dopisoval a nadále stýkal. Za podpory Goetha vznikla z Grünerových zápisků o zvycích a obyčejích nejstarší vlastivědná práce o Chebsku.⁷⁹

Na cestě z Chebu do Karlových Varů se Goethe zastavil v Mariánských Lázních. Tyto lázně byly teprve v rozkvětu a Goethe, jelikož o jejich pramenech věděl již od roku 1811, je chtěl vyzkoušet. Také ho zajímala okolní krajina. Při příjezdu ho přivítal Josef Heidler. Tento lázeňský lékař se Goethovi zalíbil a později se stal jeho osobním doktorem. Dále je důležité zmínit jméno Wendelin Gradl. Tento muž byl lázeňským inspektorem pramenů a tepelským premonstrátem. S premonstrátem vedl dlouhé rozhovory, které se týkaly otázek vztahu katolicismu a protestantismu. Gradl Goetha též informoval o geognostických nálezech v dolech u Plzně. Gradl přinesl Goethovi velice důležité informace. O vnější úpravu Mariánských lázní se staral dvorní lobkovický zahradník Václav Skalník, do jehož plánů bylo Goethovi dovoleno

⁷⁵ URZIDIL, s. 104.

⁷⁶ NĚMEC, s. 44.

⁷⁷ **Urlika von Levetzow** (1804-1899) byla v posledním období Goethových pobytu v Čechách umělcovo blízkou přítelkyní. Sdíleli spolu lásku k české přírodě. Sídliila na třebívlickém zámku.

⁷⁸ **Joseph Sebastian Grüner** (1780-1864) byl od roku 1807 chebský magistrální a kriminální rada. Díky jeho nezapomenutelným výzkumům obyvatel Chebu a jeho krajiny se dodnes zachovaly místní zvyky, písně obyčeje a kroje.

⁷⁹ WEIGERT, J. Ludwig, *Goethe a Karlovy Vary (II) 1809-1832, Historický sborník Karlovarska X*, s. 130.

nahlédnout. Goethe ve svých dopisech popisoval Mariánské Lázně jako moment pustiny severní Ameriky, kdy se začínají stavět osady.⁸⁰

Po příjezdu do Karlových Varů si Goethe o Mariánských Lázních ještě přečetl *Popis minerálních pramenů u Mariánských Lázní* od doktora Johanna Josepha Nehra⁸¹. Při tomto předsezónním pobytu se opět Goethovi podařilo vyhýbat místní společnosti. Stýkal se pouze s několika vybranými lidmi. Umělec znovu podnikl nespočet výletů za účelem mineralogického bádání. Z těchto výletů vznikly spisy o *Produktech českých podzemních požárů*, dále o *Podhoře* a o sopce *Komorní hůrce*. Kromě toho se také zajímal o jevy entoptických barev, pozoroval počasí a mraky. Též si vedl *Metorologický deník*, ve kterém zanechal i báseň *Na Howardovu počest*. Co se týče literatury, Goethe sepsal toto jaro několik písní a básní, mezi něž patří báseň oslavující Jana Nepomuckého *V předvečer sv. Nepomuka*.⁸² Také napsal báseň *Včerejší trh*. Dne 28. května opustil Goethe Karlovy Vary. Po noci strávené v Chebu odjel do Jeny.⁸³

Následující léčba roku 1821 probíhala hlavně v Mariánských Lázních. Dále Goethe přebýval v Karlových Varech, Františkových Lázních a v Chebu. Celkem v Čechách pobyl 49 dní. Umělec přijel 29. července do Mariánských Lázní. V okolí Mariánských Lázní často pobýval. Zajímal se o místní terén, který dopodrobna zkoumal. V důsledku toho napsal stať *Mariánské Lázně vůbec a zvláště z geologického hlediska*. V literárně umělecké sféře se věnoval nové redakci *Xenii*.⁸⁴ Pobytu v Mariánských Lázních také Goethe využil k návštěvě premonstrátského kláštera v Teplé. Místní duchovenstvo mu poskytlo unikátní prohlídku celého kláštera včetně přírodovědné sbírky. Cesta mu přinesla nové poznatky. Goethe nasbíral nové horniny a minerály, které pro něj měly nevýslovný význam.⁸⁵

⁸⁰ URZIDIL, s. 105-107.

⁸¹ **Johan Josef Nehr** (1752-1820) byl významný lékař narozený v Teplé. Jeho práce *Popis minerálních pramenů Mariánských Lázní* podává Goethovi dějiny Mariánských lázní a okolí.

⁸² URZIDIL, s. 107-108.

⁸³ NĚMEC, s. 47.

⁸⁴ URZIDIL, s. 110-111.

⁸⁵ URZIDIL, s. 111-112.

Koncem srpna se Goethe rozhodl odjet do Chebu, kde strávil celkem 19 dní. Jeho přítel Grüner mu zde zařídil ubytování. S pomocí Grünera Goethe poznával Cheb, okolí Chebu a jeho obyvatelstvo. Grüner ho informoval o veškerém českém i rakouském dění, a tak byl Goethe schopen poznat tamní kulturu, její zvyky a okolí. Z různých společenských událostí a přednášek na místním gymnáziu, si psal sociologické poznámky. V tomto období se Goethe začal do hloubky zabývat českými dějinami, českým jazykem a gramatikou. Poté si Goethe vytvořil vlastní česko-německý slovník. Kromě studování českých tradic Goethe téměř každý den cestoval. Účastnil se výletů do okolí, hlavně do Františkových Lázní, kde pil léčivé prameny. Dále pak do údolí Ohře, na Seeberg, do Hazlova nebo do Libé. Dne 27. srpna přijal pozvání od hraběte Josefa Auersperka. Tento muž byl velice vážený rakouský právník, který vlastnil zámek Hartenberg pocházející z dvanáctého století. Jelikož měl Goethe tou dobou narozeniny, hrabě mu uspořádal velkolepou oslavu. Na oplátku umělec složil děkovnou báseň nazvanou *Dokonalé vyšíváče*. Po třech dnech se Goethe vrátil zpět do Chebu. Měl v plánu ještě navštívit Karlovy Vary, ale to mu počasí nedovolilo. Dne 13. září Goethe opustil Cheb a vrátil se zpět do Jeny.⁸⁶

Předposlední Goethova návštěva Mariánských Lázní a Čech vůbec, započala 19. června roku 1822. Tento nadaný umělec již neabsolvoval ozdravnou kúru v Karlových Varech, nýbrž se už jen zdržoval v Mariánských Lázních.⁸⁷ Tento pobyt trval celých 70 dní a Goethe si jej rozdělil mezi Mariánské Lázně a Cheb.⁸⁸

Hned po příjezdu do Mariánských Lázní si Goethe prošel nové výstavby a parky. Neopomněl zachytit krásu tohoto lázeňského města ve svých kresbách, jejichž kopie se dodnes nacházejí v tamním muzeu. Jelikož se lázně rozkvétaly, Goethe se těšil nových známostí ostatních hostů. Spolu s hrabětem Kašparem ze Šternberka⁸⁹, s kterým si Goethe již několik let intenzivně dopisoval o fosilních rostlin, podnikl výpravu na Komorní hůrku. Hrabě ho též informoval o Královehradeckém rukopisu, který se později ukázal jako podvrh.

⁸⁶ URZIDIL, s. 112-114.

⁸⁷ NĚMEC, s. 52.

⁸⁸ URZIDIL, s. 115.

⁸⁹ **Kašpar Maria hrabě ze Šternberka** (1761-1838) byl později Goethův přítel. Zajímal se o botaniku a geologii. Zasloužil se o spoluzaložení Národního muzea v Praze.

Goethe přetvořil do básně část rukopisu nazvanou *Kytička*, jež byla skladbou. Štemberk jmenoval Goetha čestným členem Společnosti vlasteneckého muzea. Goethe téhož roku znovu navštívil premonstrátský klášter v Teplé. Tato návštěva mu přinesla nové informace ohledně vztahů mezi církví a státem v Habsburské monarchii.⁹⁰

Goethe se tento rok opravdu činil v mineralogické sféře. Na svých výpravách do okolí nasbíral další horniny a minerály. Při svých toulkách neopomněl navštívit Kynžvart, okolí Chodové Plané, Drmoul, nebo Hleďsebi. Založil *Soupis hornin a žil, jež se vyskytují v okolí Mariánských Lázní*. Později sestavil tři soubory mariánskolázeňských kamenů, které měly každý po sto kusech exponátů. Tyto sbírky rozdělil mezi premonstrátský klášter v Teplé, hraběte Štenberka a lékaře Heidlera. Umělec také horlivě studoval český zeměpis a dějiny. Obzvláště se zajímal o třicetiletou válku, bitvu na Bílé hoře a její důsledky.⁹¹

Za účelem důkladného probádání chebského okolí, se Goethe 24. července vydal znovu do Chebu. Při příležitosti navštívil i chebského kata Husa, se kterým sdílel zájmy ohledně mineralogie. Nejdůležitějšími aktivitami byly jasně výlety po Chebsku, které podnikal hlavně ve společnosti Grünera. Dvakrát spolu byli na Komorní hůrce, následkem čehož Goethe sepsal o tomto útvaru nový článek. Při příležitosti návštěvy hraběte Aueršperka na jeho zámku Hartenbergu, se umělec v Schonbergu seznámil s tamním pastorem. Goethe byl pastorovým synem na rozloučenou obdarován křemeny, egerany, ametysty a krystaly českých polodrahokamů. Další větší cestou byl výlet do Ředovice, kde se nacházela sklárna. Goethe se při této pětidenní příležitosti dostal k výrobnímu procesu, který mu poskytl podklady k jeho teorii o barvách. Nadcházející výlety směřovaly například na Seeberg, na zámek Starý Hroznatov nebo do Waldsassenu. Ve Františkových Lázních se zcela určitě také zdržoval, neboť u umělce přibyly nové soupisy. Například *Popis Františkových Lázní*, nebo *Minerální prameny u Lázní císaře Františka*

⁹⁰ NEUPAUER, Eduard a Dagmar ERNSTOVÁ (eds.). *Tradice a současnost: týdny J. W. Goetha v Mariánských Lázních: výroční sešit 1999-2009 = Tradition und Gegenwart : Zehn Jahre der Goethe-Woche in Marienbad: Denkschrift 1999-2009*, Mariánské Lázně: E. Neupauer, 2009, ISBN 978-80-254-4706-2, s. 49.

⁹¹ URZIDIL, s. 116.

E.Ossana. Při tomto pobytu byl Goethe nesmírně činný a z Čech si odnesl množství nových poznatků. Dne 26. srpna opustil Čechy.⁹²

Rok 1823 je úplně poslední, kdy věhlasný umělec spatřil České země. Tento pobyt trval 75 dní. Začal příjezdem do Chebu dne 29 června, kde se Goethe zdržel do 2. července. Poté pokračoval do Mariánských Lázní, kde pobýval ve společnosti rodiny Levetzowi. Následovalo období střídavého pobývání v Karlových Varech, Mariánských Lázních, Lokti a Chebu. Díky příznivému počasí měl tu možnost naposledy navštívit Doubí a Andělskou horu. Též podnikal vycházky do okolí. V tomto období byl Goethe ovlivněn svým známým citovým vztahem k mladé Ulrice von Levetzow. Umělcovy city nebyly opětované tak, jak od nich očekával. Dne 11. září umělec opustil Čechy a vydal se zpět do Výmaru.⁹³

Celkem tři roky svého života strávil Goethe v Čechách.⁹⁴ Při svých pobytech se nezdržoval jen v prostorách lázní, nýbrž prozkoumával okolní krajiny. Lázeňský trojúhelník, ve kterém se zdržoval, pro něj představoval neocenitelné množství badatelských podnětů. Čechy mu nedodaly jen životní sílu, ale i psychickou. Bádání, psaní a společenský život umělce natolik povzbuzovalo, že se stále vracel a nakonec Čechy navštívil celkem sedmkrát. Při těchto příležitostech zkoumal místní složení půd a bádá po původu Komorní hůrky a horkých pramenů. Také byl vášnivým mineralogem, který si z každé výpravy na zajímavá místa donesl ukořistěné nerosty. Básně a prozaická díla, která napsal, se povětšinou prolínala s jeho zkušenostmi z Čech. Goethe také své poutě zachycoval různými kresbami.

⁹² URZIDIL, s. 117-119.

⁹³ NĚMEC, s. 53-55.

⁹⁴ WAJS, s. 13.

4. Přínos pro západní Čechy

4.1 Literární díla a západní Čechy

Z výše zmapovaných pobytů na území Čech tohoto nadaného umělce je zcela zřejmé, že období, která zde strávil, mu dodala inspiraci a především podněty k všestrannému bádání. Goethe v Českých zemích strávil skoro tři celé roky svého života. Léčivé prameny a společnost tamních badatelů a dam mu dodaly povzbuzení. V českých lázních nenašel jen fyzické, ale také duševní zdraví. Karlovy Vary byly pro umělce velice přínosné a patřily k jeho třem nejoblíbenějším městům. Roku 1812 napsal o tomto krásném městě opěvnou báseň v dopise Vilému von Humboldt. Tato báseň je šestiverším a vystihuje Goethovy pocity, které mu lázeňské město přineslo. Též v básni, kterou složil na počest příjezdu Císařovny do Karlových Varů, se objevuje umělcův vřelý vztah k okolní krajině a vřidelnímu městu. Do básně Goethe též prolul myšlenku, že zdraví nevyplývá jen z léčivých pramenů, ale i z příjemné společnosti, které se zde všem dostává. *Zisk z včerejšího trhu* nebo *V předvečer svátku Jana Nepomuckého* jsou další básně, které sice nepatří k těm nejvýznamnějším, které Goethe napsal, ale umělec je napsal na území Čech a v znamenitě v nich zachytil atmosféru tehdejšího lázeňského města a své city spojené s ním.⁹⁵

V Čechách nevznikaly jen vedlejší básně, nýbrž také velkolepá umělecká díla, která zařadila Goetha k těm největším ikonám literárního umění vůbec. Nejen v Karlových Varech, ale i v ostatních městech, kde umělec v Čechách pobýval, získával inspiraci i pro tyto skvosty. Díla jako *Učednická léta Viléma Meistra*, *Pandora*, autobiografie *Z mého života*. *Báseň a pravda* a *Západovýchodní diván* jsou velice známá a oceněná. Zároveň jim dal Goethe vzniknout v Západních Čechách.⁹⁶

Goethe byl na sklonku svého života známý svou oddanou láskou k mladé Ulrice von Levetzow. Při posledních třech pobytech dělala umělci vřelou společnost. Právě tato žena se stala Goethovou inspirací při psaní *Elegie*. Část

⁹⁵ WAJS, s. 19-22.

⁹⁶ WAJS, s. 23.

Elegie, která je výsledkem Goethovo citového vzplanutí, se nazývá *Mariánskolázeňská elegie*. Umělec na tomto díle pracoval nejen v Mariánských Lázních, ale také v Karlových Varech. *Mariánskolázeňská elegie* představuje jednu z nejúchvatnějších básní světové literatury, ve které je zachycena tragičnost zřikání se lásky.⁹⁷ Goethe do svých děl, jak básnických tak prozaických, promítal své zážitky a zkušenosti z Čech. Celkem v devadesáti svých básní je ovlivněn touto překrásnou zemí, kde zažil tak mnoho. Důkazem toho je například již výše zmíněné dílo *Mariánskolázeňská elegie*, ve které umělec promítá své vlastní citové zkušenosti. Nebo díla *Spříznění volbou* a *Viléma Meistra léta tovaryšská*.⁹⁸ V románu *Spříznění volbou*, který umělec z velké části napsal v Karlových Varech roku 1808, se promítají charakterové rysy dam, se kterými se v té době Goethe stýkal.⁹⁹

Goethe svými literárními díly, svým všestranným bádáním a vůbec svým vystupováním a svými zájmy ovlivnil nejednoho českého vzdělance. Během českého národního obrození byl s mnohými spisovateli v kontaktu, nebo je alespoň jeho díla ohromily a ovlivnily. Mezi tyto známé osobnosti patří například Jan Evangelista Purkyně, Josef Dobrovský nebo František Ladislav Čelakovský. Goethe také později svým dílem velice ovlivnil i prvního československého prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka, který umělce považoval za svého učitele. Umělcova literární díla byla tak slavná, že byla často interpretována a uváděna na jeviště. Nebylo je moc potřeba překládat do češtiny, neboť český národ byl v té době téměř vždy dvojjazyčný.¹⁰⁰

Goethův vášnivý vztah k přírodě a ke všemu lidskému se promítal v jeho literárních dílech. Básně, které složil, slouží k životu. Lépe řečeno, jeho básně vyjadřují život jako takový.¹⁰¹ Při psaní svých děl umělec nečerpal pouze z životních zkušeností, ale také z lidové poezie. Jeho básně byly tak slavné, že se mnoho slavných skladatelů snažilo o jejich hudební verze. Například

⁹⁷ NĚMEC, s. 5.

⁹⁸ HANDRICK, Willy. *Goethe a Čechy: 1785-1832: katalog výstavy, Výmar, Cheb, Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Praha, březen - říjen 1964*. Praha: Památník národního písemnictví, 1964, s. 29.

⁹⁹ WAJS, s. 24.

¹⁰⁰ DITTERTOVÁ, s. 12.

¹⁰¹ ŠAGIŇANOVÁ, Marietta. *Goethe*. 1. Vyd. Překlad Bohumil Franěk. Praha: Československý spisovatel, 1951, s. 53.

Beethoven nebo Čajkovský složili k jeho básním hudbu. Goethovy básně se také staly terčem mnoha překladů spisovatelů různých národností, které se snažili vyjádřit jeho díla ve své mateřštině.¹⁰²

4.2 Přírodovědecké bádání v západních Čechách

Západní Čechy svými různorodými krajinami Goethovi poskytovaly bohatý prostor pro zkoumání přírody. Lázeňský trojúhelník se svými horkými prameny a přilehlou Komorní hůrkou pro něj představovaly obrovské možnosti ohledně jeho neúnavného bádání. Nejen jeho geologické libido zde našlo nesmírné uspokojení, ale také v oblastech botaniky se zde činil. Ze svých návštěv si Goethe odvezl nespočet minerálů a badatelských podkladů, o kterých sepsal nespočet soupisů.

Jedním z nejzajímavějších přírodních útvarů, které kdy Goetha v Čechách zajímaly, byla Komorní hůrka. Otázkou po původu tohoto úkazu se badatel zabíral od roku 1808. Za svých pobytů na území Čech se Goethe několikrát vydal zkoumat tento úkaz. Z výprav si dohromady odnesl velké množství vzorků a poznámek, kterými se následně podrobně zabýval. Na toto téma také často zaváděl debaty se svými přáteli a kolegy z oboru. Sepsal několik článků a přiklonil se k názoru, že je Komorní hůrka vulkanického původu. Nicméně upozornil na to, že je potřeba toto tajemné místo nadále zkoumat a dopátrat se pravému původu tohoto útvaru. Ve Františkových Lázních roku 1808 o Komorní hůrce napsal vulkanistický článek *Komorní hůrka u Chebu* na základě všech shromážděných a dostupných poznatků.¹⁰³

Znovu se badatel začal zajímat o Komorní hůrku až roku 1820, kdy byla odkryta nová část kopce, která mohla skrývat nové podrobnosti ohledně sopečné otázky. Ani tato nová událost příliš neodkryla odpověď na danou otázku. Goethe následkem dalšího pozorování sepsal své myšlenky do článku *Komorní hůrka u Chebu 1820*. V němž mimo jiné přišel i s nápadem vybudování štoly, pomocí které by bylo možno lépe prozkoumat starší horniny a tak se dobádat k odpovědi na danou otázku. Ovšem později ve svých *sešitech o*

¹⁰² ŠAGIŇANOVÁ, s. 43.

¹⁰³ URZIDIL, s. 398-399.

dnech a letech přiznal, že se začal přiklánět k názoru, že se jedná o pseudovulkán. Následně na hůrku badatel vystoupil ještě několikrát a poté usoudil, že odpověď na otázku po původu kopce bude skryta, dokud se podrobně neprobádá zevnitř. Do konce svého života se definitivně nepřiklonil ani k jedné teorii. Zda jde o pravý vulkán nebo o pseudosopku se Goethe už nikdy nedověděl. Nicméně díky Goethovo naléhání a neustupujícímu zájmu o Komorní hůrku, se po jeho smrti nechala vystavit štola. V důsledku toho pozdější výzkumy vyřešily otázku po původu kopce. Komorní hůrka byla prohlášena za pravou vrstvenou sopku.¹⁰⁴

Dále se v tomto přírodovědném oboru Goethe zabýval Vřídlem, metamorfózou, anatomií a morfologií. Jeho bádání začalo otázkami po původu horkých pramenů. Tyto otázky ho nejspíše dovedly ke studiu hornin, ze kterých prameny vyvěrají.¹⁰⁵ Podrobně se o příčiny horkých vřídelních pramenů začal badatel zajímat roku 1806. Především zajímavé okolí žulových skal a přilehlých hor, ze kterých vyvěrají prameny, se stalo pro Goetha zdrojem bádání. Badatel spolu s přítelem Müllerem toto okolí prozkoumával a sbíral různé minerály. Následně z nich sestavili soubory a Goethe vytvořil soupis stovky karlovarských minerálů. Tento soupis se také objevil v časopise *Jenaische Allegemeine Literaturzeitung*. Soupis obsahoval minerály specificky rozdělených do osmi skupin.¹⁰⁶

Přátelství s Grünerem a Štemberkem badateli také přinášela nesmírně oceněné užitečnosti. Grüner byl vzdělaný člověk, se kterým si Goethe velice rozuměl. Vedly spolu nespočetné debaty různých témat a byl to právě Goethe, který Grünera přivedl ke geologii. Grüner se stal vášnivým mineralogem a později také členem Společnosti Vlasteneckého muzea v Čechách, kterého byl spoluzakladatel Štemberk. Grüner pocházel přímo z Chebu a tak mohl Goethovi poskytnout cenné informace o okolí, ve kterém spolu podnikli nespočet výletů. Z těchto výletů si oba přiváželi úlovky hornin a minerálů.¹⁰⁷

¹⁰⁴ URZIDIL, s. 400-403.

¹⁰⁵ URZIDIL, s. 367.

¹⁰⁶ URZIDIL, s. 373.

¹⁰⁷ URZIDIL, s. 391-393.

Též přátelství s hrabětem Kašparem Šternberkem přinášelo své plody. Poprvé Goethe zaznamenal toto jméno ve svém deníku roku 1820. Šternberk vlastnil důl na Plzeňsku, ve kterém se našly fosílie pralesa. Tyto nálezy byly pro badatele nesmírně žádoucí.¹⁰⁸ Goethe se se Šternberkem osobně setkal až roku 1822. Do té doby spolu udržovali jen kontakt formou dopisů. Při jejich setkání Šternberk Goetha obdaroval několika fosiliemi. Při oboustranných návštěvách spolu vědci vedly dlouhé debaty, které se netýkaly jen vědeckého bádání.¹⁰⁹ Spolu se Šternberkem také sdíleli společný zájem o antiku. Šternberk Goetha seznamoval s Českou historií, s vývojem českého jazyka a literatury. Pro Goetha představoval Šternberk hodnotného vědce a to nejen z důvodu, že byl po Evropě uznávaný svým dílem *Flora subterrenea*. Goethe si ho velice vážil, neboť se zasloužil o založení Národního muzea v Praze. Šternberk ho o vzniku Muzea podrobně informoval. Goethe byl vznikem tohoto Muzea nesmírně unesen a vážil si Šternberkových obětí pro založení Muzea. Ze svých nesčetných sbírek nerostů umělec některé daroval Národnímu muzeu a později se také stal čestným členem Společnosti vlasteneckého muzea v Praze. Tato událost pro Goetha hodně znamenala a velice si tohoto jmenování jako vědec vážil.¹¹⁰

4.3 Kresby ze západních Čech

Goethe nebyl jen přírodovědcem a spisovatelem, nýbrž i malířem. Dochované kresby tohoto nadaného myslitele nám dokazují, že imponoval nadáním i v tomto směru. Nešlo jen o vydařené autoportréty a malby krajin, ale především o techniky, které Goethe používal. Inspiraci hledal v krajině. Krajinu pak maloval. Nešlo mu jen o zachycení momentu, ale především o to, jak vyvolat u diváka větší účinek díla. Následkem toho se snažil experimentovat v tomto oboru a zkoumal fyzické zákonitosti působení barev. Při podrobném zkoumání barev zjistil, že různé barvy mají na člověka různé vlivy. Později na toto téma umělec zpracoval dílo *Nauka o barvách*.¹¹¹

¹⁰⁸ URZIDIL, s. 404.

¹⁰⁹ URZIDIL, s. 407-408.

¹¹⁰ ŠAMBERGER, s. 149-150.

¹¹¹ POKORNÁ, L., *Třebívlicko a osudová láska J. W. Goetha a Ulriky von Levetzov*, Uhlířské Janovice: Silvestris, 1999, ISBN 80-901775-4-9 s. 116-119.

Goethe při svých pobytech procestoval západní i severní Čechy. Navštívil různá města a vesnice. Jelikož byl vášnivým přírodovědcem, Procestoval téměř všechny oblasti v okolí svých pobytů. Tyto krajiny jsou plné lesů, skal, různých údolí a hor. To vše se stalo středem jeho mineralogických zájmů, neboť tyto oblasti jsou bohaté na různé nerosty. Goethe nezachycoval krásu české krajiny jen pomocí básní, ale také pomocí malování. Chtěl si zachovat své dojmy z místní přírody, jak to jen šlo. Zachycoval Čechy nejen jako přírodovědec a básník, ale také jako kreslíř.¹¹² I když umělec celé Čechy neprocestoval, nenavštívil například Moravu nebo jezera a hvozdy na Šumavě, se svými znalostmi procestované části Čech si o této zemi vytvořil jasnou představu celku. Byl jakýmsi objevovatelem českých krajů. V básních, v próze, ve svých přírodovědeckých spisech a malbách propagoval tuto krásnou zem i za jejími hranicemi.¹¹³

Od roku 1806 trávil Goethe v Čechách více času než při prvních pobytech. To vedlo k tomu, že se jeho dojmy z české krajiny upevňovaly mnohem více, protože zde trávil víc času a opakovaně si zaznamenával určité podrobnosti. Některé pobyty umělec strávil i v okolí lázeňského města Teplice, které pro něj též bylo zdrojem nových geologických zážitků a maleb. Goethe si v představách hrál se svými krajinnými dojmy, a tak jednou načrtl Karlovy Vary u moře. V letech 1806 a 1807 pomaloval celkem dva skicáře. Některé kresby byly reálné a některé byly spíše zidealizované krajiny. Skicáře obsahují krásná údolí a pahorky Karlovarska. Dále různé brány, kaple a mosty. Zachycoval svá oblíbená místa, do kterých jeho výpravy často směřovaly. Mezi kresbami nesmělo samozřejmě chybět také město Locket, které Goethe tak miloval. Toto město bylo pro Goetha tak krásné a okouzující. Je pravda, že město Locket dodnes i svým zasazením do přírody patří k nejkrásnějším městům Čech. Goethe měl též rád vyhlídky z Andělské hory a zříceninu na jejím vrcholku. Tuto horu a vyhlídky z ní na českou krajinu také umělec obdaroval počtem náčrtů a kreseb.¹¹⁴

¹¹² HANDRICK, s. 14.

¹¹³ URZIDIL, s. 168.

¹¹⁴ URZIDIL, s. 172-173.

Poslední léta, která Goethe strávil v Čechách, pobýval umělec hlavně v Chebu a Mariánských Lázních. Tak se kresby z tohoto období vztahují na okolí těchto oblastí. Goetha zaujal Cheb a jeho okolí. Spolu s přítelem Grünerem procházel nejkrásnější body Chebska. Popisky Chebska v jeho denících působí jako náčrty ke kresbám. Okolí Mariánských Lázní, oproti Karlovým Varům, byly pro umělce, co se geologického a botanického bádání týče, velice nedostupné. Vše se halilo do mechů, trávy a kořenů stromů a tím se stalo hodně pro Goethe nedostupným. Umělcovy popisy a kresby české přírody byly velice malebné a procítěné. Dokázal v nich vystihnout krásu a různorodost české krajiny, která v něm zanechala tolik nezapomenutelných dojmů.¹¹⁵

¹¹⁵ URZIDIL, s. 194-196.

5. Závěr

Goethe, věhlasný autor a přírodovědec, se stal jednou z nejdůležitějších osob, která kdy navštěvovala západočeské lázně. Již při prvních návštěvách, kdy ještě neexistovala umělcova nejznámější díla, byl Goethe velkou celebritou a autoritou, jejíž společnost vyhledávalo velké množství tamních lázeňských hostů. Od útlého dětství až po svou smrt Goethe neúnavně probádal přírodní úkazy a psal jak básně, tak prózu. Z výše zmapovaných pobytů v lázních je jasné, že Čechy pro Goetha nesly nesmírně důležitý význam. Umělec byl touto zemí velice ovlivněn, to dokládají jeho literární a přírodovědecká díla. V nespočtu těchto literárních skvostů se promítají autorovy zkušenosti a dojmy, které ho potkaly na území této nádherné země. Také jako přírodovědci poskytly naše země obrovský prostor v oblasti bádání. Jelikož se Goethe pohyboval v lázeňském trojúhelníku, měl k dispozici bezpočet badatelských příležitostí, kterých také využil. Tento kraj je velice bohatý na minerály a horniny různého druhu. Tak se hlavním cílem badatelových výprav po okolí stalo sbírání těchto nerostů. Následkem toho dal Goethe vzniknout několika soupisům čítajícím sbírky stovek minerálů a hornin. Některé zhotovené sbírky badatel daroval, například premonstrátskému klášteru v Teplé nebo vzkvétajícímu Národnímu muzeu v Praze. Goethovo bádání také směřovalo k otázce po původu horkých pramenů, které vyvěrají z hornin v oblasti lázní. Byl uchvácen tamním složením půdy a hornin, které ho obklopovaly téměř na každém kroku. Důležitou roli při jeho bádání také sehrála Komorní hůrka, při jejíž probádávání se nikdy pevně nerozhodl jakého původu vlastně tento tajemný kopec byl. Až následně po badatelově smrti se toto rozporuplné tajemství odkrylo a Komorní hůrka byla na základě geologických zkoumání prohlášena za prastarou vyhaslou sopku. Toto se dá Goethovi přičíst jako nesmírně veliký přínos pro Čechy.

Za svého života Goethe navštívil české lázně celkem sedmnáct krát a ne vždy na popud svých zdravotních problémů. Během tohoto času dal vzniknout celkem devadesáti básním a nespočtu skic a různých obrazů krajín a měst. Ze zmapovaných pobytů lze usoudit, že umělcova badatelská činnost vyplňovala téměř všechný jeho volný čas, který mu vedle společenského života a

léčebných procedur zbyl. Skoro každý den při svých návštěvách podnikal různé výpravy do okolí, ze kterých si vždy přinesl něco nového. V přírodovědecké sféře byl velice činný a všestranně zaměřený. Soupisy a díla, která napsal na toto téma, nám dokládají, že je třeba o Goethovi uvažovat nejen jako o přírodovědci a autorovi slavných literárních děl, nýbrž i jako o významném vědci, na kterého Čechy rády vzpomínají. Důkazem Goethovy oblíbenosti a velikášství jsou všemožné pomníky, sochy, názvy ulic nesoucí jeho jméno a různé památní desky, které nám tohoto všestranně nadaného umělce připomínají všude, kde působil. Johan Wolfgang von Goethe se tak stal ikonou své doby.

6. Seznam použité literatury

ODBORNÁ LITERATURA:

DITTERTOVÁ, Eva (ed.). *Johann Wolfgang Goethe a Čechy: Johann Wolfgang Goethe und Böhmen*. 1. vyd. Cheb: Krajské muzeum, 2004, ISBN 80-85018-43-8.

ECKERMANN, Johann Peter. *Rozhovory s Goethem*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1955, Paměti, korespondence, dokumenty (SNKLHU).

FRIEDENTHAL, Richard. *Goethe: jeho život a jeho doba*. 1. vyd. Překlad Rudolf Toman. Praha: Odeon, 1973, Život a umění.

GOETHE, Johann Wolfgang von. *Z mého života: báseň i pravda*. Vyd. v tomto překladu 1. Překlad Věra Macháčková-Riegerová, Praha: Mladá fronta, 1998, ISBN 80-204-0712-X.

HANDRICK, Willy. *Goethe a Čechy: 1785-1832 : katalog výstavy, Výmar, Cheb, Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Praha, březen - říjen 1964*, Praha: Památník národního písemnictví, 1964.

NĚMEC, Václav a Zdeněk AGLER. *Goethe a Sokolovsko: příspěvek k literárnímu místopisu sokolovského okresu*, 1. vyd. Sokolov: Okresní lidová knihovna, 1959.

NEUPAUER, Eduard a Dagmar ERNSTOVÁ (eds.). *Tradice a současnost: týdny J. W. Goetha v Mariánských Lázních: výroční sešit 1999-2009 = Tradition und Gegenwart : Zehn Jahre der Goethe-Woche in Marienbad: Denkschrift 1999-2009*. Mariánské Lázně: E. Neupauer, 2009, ISBN 978-80-254-4706-2.

POKORNÁ, L., *Třebívlicko a osudová láska J. W. Goetha a Ulriky von Levetzov*, Uhlířské Janovice: Silvestris, 1999, ISBN 80-901775-4-9.

SCHOPF-BEIGE, Monika, *Goethe in Böhmen*, Ludwigsburg: Goethe-Gesellschaft Ludwigsburg e. V., 2005.

ŠAGIŇANOVÁ, Marietta. *Goethe*. 1. Vyd. Překlad Bohumil Franěk. Praha: Československý spisovatel, 1951.

URZIDIL, Johannes. *Goethe v Čechách*. 1. vyd. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2009, ISBN 978-80-87053-37-9.

WAJS, Miloslav. *Goethe v západních Čechách: K 160. výročí úmrtí J.W.Goetha (22. 3. 1832)*. Karlovy Vary: Median, 1993, ISBN 978-80-87458-06-8.

SBORNÍKY:

ŠAMBERGER, Zdeněk, *Goethe v českých lázních, Západočeský historický sborník 3*. Plzeň: Státní oblastní archiv v Plzni, 1997.

WEIGERT, J. Ludwig, *Goethe a Karlovy Vary (I) 1758-1808, Historický sborník Karlovarska VII*. Karlovy Vary: Státní okresní archiv Karlovy Vary, 1999. ISSN 1240 – 9401.

WEIGERT, J. Ludwig, *Goethe a Karlovy Vary (II) 1809-1832, Historický sborník Karlovarska X*. Karlovy Vary: Státní okresní archiv Karlovy Vary, 2004. ISSN 1210 – 9401.

7. Résumé

Le travail qualificative qui est présenté avec le nom "J. W. Goethe et sa activité en Boheme de l'Ouest" traite de cet artiste doué a tous les égards, de l'écrivain et surtout du naturaliste et de ses séjours en Boheme. Mr Goethe est arrivé en Boheme pour la premiere fois l'année 1785 pour suivre un traitement. Il avait les problemes de santé toute sa vie. La Chapitre second de ce travail concerne la vie de Goethe. Il concerne surtout son activité scientifique et l'origine leurs oeuvres litteraires. Le chapitre troisieme concerne des dix sept sejours, que cet artiste est passé dans les bains en Boheme. Cet artiste a écrit beaucoup d'oeuvres litteraires et beaucoup des recensements scientifiques pendant des séjours. Le chapitre quatrieme s'oriente vers les avantages dequelles cet explorateur a merité en Boheme. Ses recherches scientifiques, les oeuvres litteraires et les peintures de paysages de la-bas ont eu un grand retentissement en Boheme. Mr Goethe a devenu l'icone son époque et il a pris gout a Boheme. Il a pris en Boheme une force physique et psychique.

8. Přílohy

Seznam příloh

Obrázek č. 1: Goethe a Múza

Obrázek č. 2: Goethe na lavičce

Obrázek č. 3: Muzeum v Mariánských Lázních

Obrázek č. 4: Johan Wolfgang von Goethe

Obrázek č. 5: Z nádvoří zámku Hartenbergu

Obrázek č. 6: Ulrika von Levetzow

Obrázek č. 1
Goethe a Múza
Foto, autor, 2016

Obrázek č. 2
Goethe na lavičce
Foto, autor, 2016

Obrázek č. 3

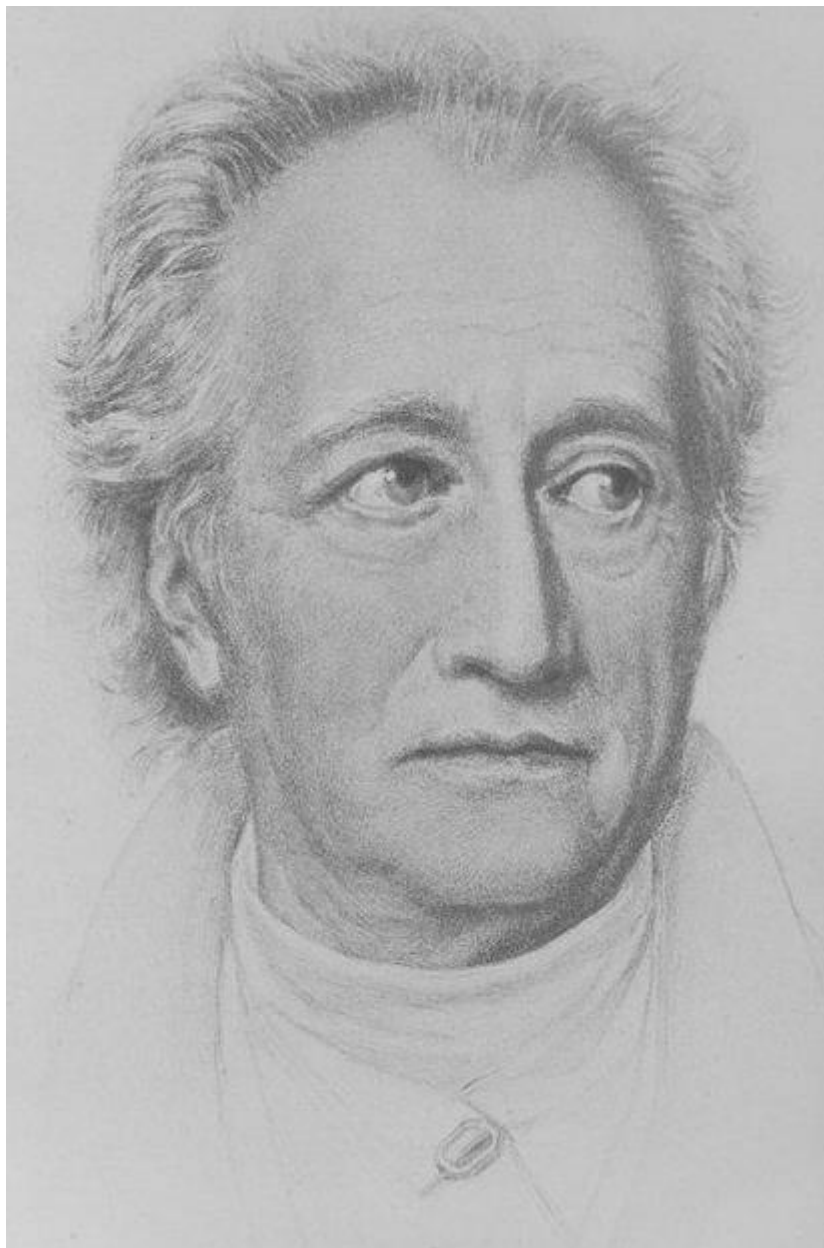
Muzeum v Mariánských Lázních

Foto, Autor, 2016

Obrázek č. 4

*Johan Wolfgang von Goethe*¹¹⁶

¹¹⁶ DITTERTOŤÁ, Eva (ed.). Johann Wolfgang Goethe a Čechy: Johann Wolfgang Goethe und Böhmen. 1. vyd. Cheb: Krajské muzeum, 2004. ISBN 80-85018-43-8. s. 39.

Obrázek č. 5

Z nádvoří zámku Hartenbergu (Goethova perokresba)¹¹⁷

¹¹⁷ NĚMEC, Václav a Zdeněk AGLER. Goethe a Sokolovsko: příspěvek k literárnímu místopisu sokolovského okresu. 1. vyd. Sokolov: Okresní lidová knihovna, 1959. s. 49.

Obrázek č. 6

*Ulrika von Levetzow*¹¹⁸

¹¹⁸ NĚMEC, Václav a Zdeněk AGLER. Goethe a Sokolovsko: příspěvek k literárnímu místopisu sokolovského okresu. 1. vyd. Sokolov: Okresní lidová knihovna, 1959. s. 56